

Natuur.stad

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - MAART - MEI 2013 - JAARGANG 2 - NUMMER 1
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

Exotenproblematiek in Antwerpen

Lentewandeling
De wilde flora van de zoo

Interview
Afscheid van Bart Van de Voorde

natuurpunt

Antwerpen Stad

Een nieuwe lente...

Een stad is altijd iets speciaals, ook als het over natuur gaat. Langzaam groeit het besef dat natuur in de stad niet noodzakelijk 'tweederangs' hoeft te zijn. Steeds meer wetenschappelijk onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat steden vaak een erg grote soortendiversiteit herbergen. Wel is het zo dat stadsnatuur onder druk staat.

Het intensief samenleven van mens en dier (of plant): het is een dagelijkse realiteit in de stad. In een georganiseerde vorm vinden we die terug in de Antwerpse zoo. Maar nu blijkt dat ook de 'wilde' flora van die zoo best interessant is. Eén van de 'stress-elementen' voor ons ecosysteem is de concurrentie van exotische planten en dieren. We proberen één en ander hieromtrent eens op een rijtje te zetten. En wat met meeuwen in de stad? Hoe komt het dat ze hier steeds vaker broeden en zijn we daar wel zo blij mee?

In dit nummer nemen we met gemengde gevoelens 'afscheid' van Bart Van de Voorde, medestichter en eerste voorzitter van onze afdeling. We wensen hem alle succes

met zijn nieuwe avontuur in het buitenland, maar het lijkt geen twijfel dat Bart zal gemist worden.

Wij zullen het project dat hij opstartte echter met veel enthousiasme verderzetten en er voor zorgen dat ook deze nieuwe lente een nieuw begin brengt...

Koen Van Keer
voorzitter

natuurpunt
Antwerpen Stad

Geprivilegieerde vereniging van het district Berchem 2009-2014

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Borgerhout binnen de ring op rechteroever en het volledige district Berchem. Dat betekent deel uitmaken van een grote vereniging met meer dan 88.000 gezinnen, die in Vlaanderen 19.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen (03-226 76 01, info@natuurpuntantwerpenstad.be).

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 24/jaar. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuur.blad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.Stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg -projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijks ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkt op vegetale basis op Cyclus Print 100% gerecycleerd papier door De Wrikker cvba. Oplage: 1.750 exemplaren.

Redactie: Sebastiaan De Mot, Ilse De Schutter, Dominiek Dirckx, Touché Guimarães, Kaat Jacobs, Erik Molenaar, Koen Van Keer, Guy Voets, Johan Wyckmans.

Inhoud

maart – apr. – mei 2013 – jaargang 2 – nummer 1

Edito	2
Soortenfiche: Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje	3
Interview: Afscheid van Bart Van de Voorde	4
Vraatschade door Konijn	5
De nationale dierentuin in Antwerpen: Een restant van de romantiek?	7
Exotenproblematiek in Antwerpen	8
Dag van de Natuur	10
Stadsbijen vinden bondgenoot in blinden en slechtzienden	11
Antwerpen, een groen juweel	12
Dakbroedende meeuwen	13
Natuurstudie en -beheer	14
Activiteitenoverzicht: alle info over de komende activiteiten	16

Foto cover: Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje (foto: Henk Wallays). Tekening achterflap & p. 12: David Yeh.

Inzet (v.l.n.r.): Meidoorn (foto: Guy Voets), Bart Van de Voorde (foto: Johan Wyckmans) en Koolmees (foto: Bert Van der Krieken).

Soortenfiche:

Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje

Lieveheersbeestjes worden ook wel eens 'pimpampoentjes' of 'hemelbeestjes' genoemd. De bekende kevertjes met de stippen (waarvan het aantal niets met hun leeftijd te maken heeft) staan symbool voor geluk, liefde en vrede. Eén soort dreigt nu echter dat positieve imago te verstoren: het Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje berokkent aanzienlijke schade voor zowel mens als inheemse natuur.

Tekst: Koen Van Keer

Uitzonderlijke opmars

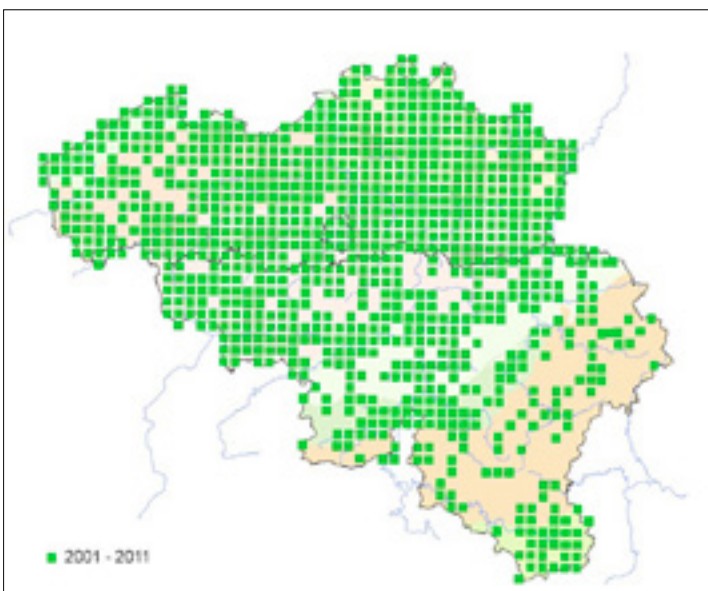
Het Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje is wat men noemt een agressief invasieve soort die haar oorspronkelijke verspreidingsgebied heeft in een groot deel van zuidoost-Azië.

Hier bij ons werd ze ingevoerd als bestrijdingsmiddel tegen bladluizen, zowel in serres als in particuliere tuinen. De eerste vondst van deze soort in openlucht dateert van september 2001 in de omgeving van Gent. Vanaf het einde van 2002 begint de soort aan een buitengewoon sterke opmars, eerst nog in de omgeving van Vlaamse steden als Antwerpen, Gent en Leuven, alsook in Brussel. Tegen het najaar van 2004 heeft de kever zich al verspreid over het hele Belgische grondgebied, op dat moment nog met uitzondering van de zuidelijke Ardennen en Belgisch Lotharingen.

Stomme verbazing

Ook in verschillende andere Europese landen verloopt de opmars razendsnel. Zelf vond ik de soort tot mijn stomme verbazing in aantallen op een afgelegen plaats in volle natuur in Griekenland (zie foto).

Gekende verspreiding in België van het Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje (data: Lieveheersbeestjeswerkgroep & Waarnemingen.be)

Eén van de exemplaren, gespot op 5 november 2012 in Toxotes, langs de Nestos-rivier in Griekenland. Determinatie: Tim Adriaens (foto: Monique Van Dousselaere)

Twestip delft het onderspit

Het Veelkleurig Aziatisch Lieveheersbeestje heeft meerdere generaties per jaar, kan leven van 'minderwaardig' voedsel, kan onder heel uiteenlopende omstandigheden voorkomen en is door zijn vraatzucht een echte winnaar in interacties met andere soorten. Bovendien heeft de soort bij ons niet voldoende natuurlijke vijanden. Ondermeer het bekende 2-stippelig lieveheersbeestje is met 30% achteruit gegaan sinds de komst van zijn Aziatische familielid. De soort zorgt daarnaast voor overlast bij mensen door vaak massale overwintering in huizen en de afscheiding van vloeistoffen die schade berokkenen aan bv. hout of behang.

Wettelijk beschermd

Onze inheemse lieveheersbeestjes genieten al jaren een wettelijke bescherming vanwege hun belang voor het reguleren van zogenaamde plaagsoorten (bladluizen, wol-luizen, schildluizen). Nu staat hun voortbestaan zelf onder druk door de invoer van een uitheemse concurrent.

Literatuur bij dit artikel:

Adriaens T., Onkelinx T., San Martin G., Hautier L., Gregoire J.-C., De Biseau J.-C. & Maes D. 2012. Invasieve exoot zorgt voor snelle achteruitgang van inheemse lieveheersbeestjes. Het Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje in België en de rest van Europa. *Natuur.focus* 11(3): 100-107.
San Martin G., Adriaens T., Hautier L. & Ottart N. 2004. *Harmonia axyridis*, la coccinelle asiatique. *Kontaktblad Coccinula* 10: 20-29.

In gesprek met

Bart Van de Voorde

Moeilijk om Bart Van de Voorde te pakken te krijgen in voor hem héél drukke tijden. Bart kreeg de opportuniteit om in Duitsland op professioneel vlak een nieuwe uitdaging aan te gaan én gedreven als ie is, heeft hij die kans gegrepen. Vol bewondering voor de impact die Bart had op de nieuwe afdeling, kijken we met de vrijwilligersploeg van Natuurpunt.stad terug op zijn jaar in de voorzittersstoel. We stelden Bart nog enkele vragen.

Tekst: Ilse de Schutter

Natuurpunt Antwerpen Stad bestaat 1 jaar. Hoe zie je daar nu tegen aan?

"Eigenlijk ben ik al 2,5 jaar actief voor Natuurpunt in de stad. Het oprichten van de nieuwe afdeling geeft me een 'wauw'-gevoel. Heel fijn dat ik dat meemaken kon, maar tegelijkertijd ook enorm spijtig dat ik de verdere uitbouw niet van dichtbij ga meemaken. Een eigen afdeling voor de kernstad voelt nog steeds goed aan. Het was een goede beslissing om niet meer onder de vleugels van andere afdelingen te blijven zitten, maar om eigen verantwoordelijkheid op te nemen. De stad heeft zijn eigen intense ritme en vraagt dan ook een eigen aanpak".

Natuurpunt in de stad heeft dus zijn plaats veroverd. Wat is het recept?

"Alvast enkele ingrediënten: vrijwilligers, een positief verhaal, luisteren... veel luisteren. In het begin hebben we veel vergaderd, op café gezeten,... Er moet vertrouwen groeien om een goede basis te hebben voor de toekomst. Ik denk dat we daar goed in geslaagd zijn. Door iedere vrijwilliger naar waarde te schatten, is het gelukt een team te vormen. Vol bewondering heb ik gezien hoe

vrijwilligers proberen bij te dragen tot het Natuurpuntverhaal. Het is zeker niet altijd gemakkelijk geweest. De eerste maanden moest er veel gerealiseerd worden op korte tijd. Er moesten dus ook snel beslissingen genomen worden. Je zoekt naar een balans om iedereen aan boord te houden. Ik heb mijn rol als voorzitter daarbij moeten ontdekken. Enkele nachten van piekeren zijn gepasseerd. Leerrijk, maar ook vermoeiend.

Na de fundering komt nu het opbouwen. Nieuwe vrijwilligers hebben zich intussen aangesloten en meer en meer mensen schrijven zich in op de nieuwsbrief, facebook,... Daarnaast merk je dat andere organisaties en de stad ons weten te vinden. Een teken dat we op de goede weg zijn. Het gebouw is nog lang niet af, maar ik heb veel vertrouwen in de toekomst".

Hoe zou die toekomst er kunnen uitzien?

"We willen de stad duurzaam vergroenen. Echte, kwalitatieve natuur is een rijkdom uit zichzelf. En daardoor is ze een kracht die ook mensen aantrekt. Als we deze natuur naar de stedelingen brengen, soms letterlijk tot op hun drempel, leeft een basisbehoefte op. Om over natuur te leren, ermee te werken, en ervoor te zorgen. Ik ben ervan overtuigd dat veel Antwerpenaren –natuurkenners zowel als leken– een bondgenoot van de natuur willen worden. Bijvoorbeeld als vrijwilliger bij Natuurpunt. 'Samenwerken', en dus open staan voor andere meningen, is het sleutelwoord. Met nieuwe Antwerpenaren of aloude, met onze buurafdelingen van Natuurpunt (bv. rond een regionale agenda), en met vele anderen (JNM, Velt, de overheid,...) op zoek naar win-win situaties".

Wat leerde je bij?

"Ik heb nieuwe stukjes stad ontdekt. Wolvenberg in de eerste plaats. Ik zal mijn eerste bezoek aan het beheerteam van Wolvenberg niet snel vergeten. Indrukwekkend wat die mensen elke week opnieuw verzetten. Ik heb "de politiek" van meer nabij leren kennen, en de strategische overwegingen die hieraan gekoppeld zijn, bv. wanneer ook de media mee om de hoek komen kijken. Hoe breng je je standpunt genuanceerd over? Moeilijk, maar boeiend. Voor het schrijven van de edito's heb ik mijn pen moeten bijlijpen. Het bleek telkens een hele klus om bondig te formuleren wat ik wou vertellen. En ik maakte kennis met

Ilse De Schutter en Bart tijdens de geveltuinactie in de Selderstraat op 22 oktober 2011 (foto: Johan Wyckmans)

het onzichtbare maar o zo belangrijke papierwerk... Een dikke dankjewel voor diegenen die hieraan meewerkten. En vooral heb ik veel toffe mensen leren kennen met een warm hart. Ook tijdens spontane bezoekjes, of gezellige babbels op café of op straat voor het café (omdat we eigenlijk al een half uur naar huis aan het gaan zijn). Warme herinneringen die ik meeneem.

Bart heeft ons beloofd nog langs te komen om mee te komen genieten van het werk van Natuurpunt Antwerpen Stad. Daar houden we hem aan. We zullen hem missen maar kijken vol vertrouwen uit naar diegenen die zijn werk verder zullen zetten. Nen dikke merci aan Bart, omdat hij voor de natuur in de stad méér dan zijn steentje bijdroeg! Altijd blijgezind, altijd positief ingesteld. Hoed af!

Bart aan het werk in Wolvenberg tijdens de Dag van de Natuur (foto: Johan Wyckmans)

Vraatschade door Konijn

Er is al veel geschreven over dit voor de jacht uitgezet dier, dat we sinds de late middeleeuwen in konijnenparken ('garences') hielden. Zoals bij alle opgesloten dieren loopt het wel eens goed (of slecht) af en na een meervoudige ontsnapping slagen ze erin zich in de vrije natuur voort te planten.

Tekst: Erik Molenaar

Antwerpen, konijnenparadijs

In grote delen van Vlaanderen is het al lang de moeite niet meer om op konijnen te gaan jagen, want ze zijn er grotendeels uitgestorven. De ziekten die daarvoor verantwoordelijk zijn doven uit en flakkeren op. In de stedelijke gebieden zijn de konijnenpopulaties vrij goed beschermd tegen oprukkende ziekten, die ook actief worden ingezet tegen de overlast. Ook langs de Antwerpse ring gedijen de dieren nog goed en staan ze nauwelijks onder controle van roofdieren zoals Wezel, Vos en Steenmarter.

De laatste jaren is de vraatschade daarom aanzienlijk. Onze graslanden hebben nauwelijks orchideeën in bloei gekend en Kardinaalsmuts en Sleedoorn zijn door bastvraat veelal ter ziele gegaan.

Konijn op de vlucht (foto: Gert Fies)

Honger is de beste saus

Toch viel er dit jaar iets ten goede te zeggen. Al jaren trachten we op onze hooilandjes een evenwichtige vegetatie te krijgen, maar soorten als Zevenblad bedekken al gauw grote delen van de oppervlakte. Op de hooilanden aan de Brilschans zien we dit jaar -misschien bij gebrek aan lekkerder voedsel- dat grote delen Zevenblad door Konijn kort geknaagd zijn, zodat deze delen tenslotte vergrassen. Bij begrazing is het altijd kiezen of delen -of het nu om koeien, schapen, sprinkhanen of konijnen gaat: wat niet tegen de vraat is opgewassen verdwijnt uit de biotoop, omdat het geen zaad meer kan zetten, of omdat het met uitlopers niet kan opschuiven uit het bedreigde gebied. De beschreven situatie bleek gunstig voor Rapunzelklokje, Jacobskruiskruid en Duizendguldenkruid.

Te vrezen valt dat er vooral nog veel soorten zullen verdwijnen uit onze graslanden, tenzij ziektes weer ingrijpen in het bestand van dit zoogdier. Liever zagen we op de graslanden de inheemse Haas als belangrijkste grazer, maar dit lijkt een ijdele wens.

Ecologisch evenwicht

Het gaat niet zo goed met een aantal van onze roofdieren, die normaal het ecologisch evenwicht verzekeren. Dat heeft ondermeer te maken met de afname van enkele belangrijke prooidieren, zoals de Bosmuis, die voorheen het meest algemene zoogdier op Wolvenberg en de Kleine ring was.

Opening Vernieuwd Vogelgebouw!

Duik ZOO Antwerpen in, het groene hart van 't Stad, vlot bereikbaar met trein, tram en bus (vlak naast het Centraal Station). De exotische dieren in deze oase van rust en ontspanning heten u elke dag welkom. U ontmoet olifanten, (zee)leeuwen, okapi's, gorilla's en nog zoveel meer ... terwijl u flaneert in één van de mooiste Franse tuinen uit de 19-de eeuw. **Zo verwijst de prachtige fin-de-sièclegevel van het Vogelgebouw nog naar het oorspronkelijke Vogelpaleis van 1893.** Vanaf de paasvakantie kan u exotische vogels uit alle windstreken bewonderen in een volledig gerenoveerd Vogelgebouw! De opbrengsten van uw bezoek dragen rechtstreeks bij aan wetenschappelijk onderzoek en natuurbehoud.

www.zooantwerpen.be

De nationale dierentuin in Antwerpen: een restant uit de romantiek?

Tekst: Erik Molenaar

Met deze titel verwijzen we naar de periode waarin Antwerpen nog binnen de Spaanse omwalling lag. De omgeving van het Centraal Station lag in de velden, waar de Stad zinnens was een grote 'groene' zone te ontwikkelen die de plaats zou innemen van de wandeling die de burgerij over de vesten gewoon was te gaan.

Allerlei -destijds toch- modieuze aanplantingen in de Pelikaanstraat, de Belgiëlei en de Warande (Harmoniepark) omgaven toen de gronden waar de huidige Zoo een deel van uitmaakt. De gebouwen uit die periode zijn nog deels aanwezig, al dan niet geklasseerd als erfgoed.

Het is op deze oude constructies, sokkels en omheiningen dat heel wat zeldzame organismen een wijkplaats hebben gevonden.

Zicht in de Zoo, met links het centraal station van Antwerpen (foto: Johan Wyckmans)

Er is in de Zoo dan ook meer dan het hedendaags plantsoen te zien. Van sommige zeldzame varens, zoals Zwartsteel, is de dierentuin de grootste vindplaats. Deze oude constructies worden helaas niet als refugium voor zeldzaamheden beschouwd en moeten wijken voor steeds modernere bouwmaterialen die giftig zijn voor deze soorten. Verder is er een bont allegaartje van exoten dat al sinds anderhalve eeuw zijn gang kon gaan. We komen al snel tot een indrukwekkende lijst van vindplaatsen die nergens anders in de buurt bewaard bleven. Al vele jaren zijn er opnamen gedaan van deze curiositeiten en wij zouden als Antwerpse afdeling achterblijven als we dit niet onder de aandacht brachten van het publiek.

Excursie: de 'wilde flora' van de Zoo

We willen de resultaten van het jarenlang in kaart brengen van de verborgen, 'wilde' flora van de Zoo, voorstellen aan het publiek.

De Koninklijke Maatschappij voor Dierkunde (eigenaar en uitbater van de Antwerpse Zoo) bleek bereid om onze afdeling een gunsttarief te verlenen voor deze wandeling. Als vaste toegangsprijs wordt aan de deelnemers 12 euro gevraagd (in plaats van 22,50 normaal).

Op voorhand reserveren is verplicht, want het aantal deelnemers is beperkt tot 25!

Praktisch:

Zondag 19 mei om 10u30 aan de ingang van de Zoo
Reserveren op info@natuurpuntantwerpenstad.be

Nieuwsflash:

Eerste bevestigde waarneming Haas op Antwerpse Ring

We zijn blij te kunnen melden dat de aanwezigheid van Haas op de Antwerpse ring, ter hoogte van Borgerhout, onlangs bevestigd werd. Deze waarneming onderstreept nog eens de belangrijke ecologische verbindingfunctie die de Antwerpse ringbermen vervullen voor de groengebieden rond de stad. Haas staat bekend als een soort die meer dan vroeger onder druk staat.

Vergeet je lidmaatschap bij Natuurpunt voor 2013 niet te hernieuwen.
Wij hebben jouw steun nodig om te kunnen werken aan een groener Antwerpen!

Exotenproblematiek in Antwerpen

Tekst: Koen Van Keer

Mexicaantje verlaat zijn perk

Op 6 november 2010 meldde onze plantenspecialist Erik Molenaar op de meldingsite 'Waarnemingen.be' van Natuurpunt *Melampodium montanum*, een Mexicaans bloemplantje dat regelmatig in tuinen en plantsoenen wordt aangeplant.

Op het eerste gezicht geen bijzondere waarneming, ware het niet dat dit plantje bekend staat als een soort die hier bij ons omwille van de klimatologische omstandigheden niet duurzaam kan kiemen terwijl Erik twee bloeiende exemplaren aantrof tussen straatstenen in Berchem. Het is slechts één van de vele voorbeelden die aantonen dat de stellige beweringen over 'veilige' exotische planten, die zogezegd 'onmogelijk' een bedreiging kunnen gaan vormen voor de inheemse flora, dienen genuanceerd te worden.

Sneeuwbaaleffect

Het introduceren van uitheemse organismen heeft tal van aangetoonde nadelen voor inheemse ecosystemen. Het verdringen van inheemse fauna en flora, met een zware ecologische tol is er één van. Mensen en overheden komen veelal echter pas in actie wanneer er ook economische schade optreedt, zoals in het geval van de waterplanten die door hun excessieve wildgroei scheepvaart en visvangst belemmeren, kevers die op grote schaal graan- of houtproducten aantasten enz. In het vorige nummer van dit blad somden we los uit de pols een reeks negatieve ecologische gevolgen op van prairie-tuinaanplant in de stad. Een dergelijke opsomming kan voor zowat elke introductie van exoten worden gegeven.

Melampodium montanum verspreidt zich op eigen houtje in Berchem (foto: Erik Molenaar)

De Grote steatoda, een exoot van onbekende oorsprong, verdringt in Antwerpen verwante soorten zoals de Koffieboonspin (foto: Jan Bosselaers)

Bovendien toonde wetenschappelijk onderzoek aan dat hoe meer exoten een systeem bevat, hoe minder weerbaar het wordt tegen invasies. Een sneeuwbaaleffect dus op het vlak van verzwakking...

Non-believers

Enkele argumenten van 'non-believers' waarmee men wil aantonen dat het bestrijden van exoten geen legitiem streven is:

Argument 1: "allemaal exoten"

"Alle zogenaamd inheemse planten zijn eigenlijk exoten, want na de laatste ijstijd pas hebben ze onze streken gekoloniseerd".

Naast het feit dat men hier voorbij gaat aan de juiste definitie van wat een exoot is, nl. een door de mens geïntroduceerd organisme, negeert men ook alle kennis die we hebben over successie (=een stramen van opvolging/evolutie volgens hetwelk een fauna en flora zich in een gebied vestigt). In een eerste stadium van een successie (dus bvb. vlak na de laatste ijstijd), vinden we inderdaad organismen die snel de beschikbare niches kunnen innemen. Tegen de tijd dat de meest gevoelige en gespecialiseerde soorten er in slagen om een habitat binnen te dringen, zijn de eerste kolonistoren echter alweer uit beeld verdwenen en hebben we dus te maken met een specifiek ecosysteem. Hier exoten inbrengen die hun oorsprong en habitat duizenden kilometers verder hebben, en die invloed vergelijken met de vroege kolonistoren na de ijstijd, is op z'n zachtst gezegd 'vrij onwetenschappelijk'.

Argument 2: "status quo"

Een andere veelgehoorde bedenking is de zogenaamde 'status quo'-redenering: stel dat het 2-stippelig lieveheersbeestje in Vlaanderen volledig verdrongen wordt door het invasieve Veelkleurig Aziatisch lieveheersbeestje, dan is het netto-resultaat voor de biodiversiteit toch gewoon een 'status quo'? Deze redenering gaat ondermeer voorbij aan het feit dat soortendiversiteit slechts een onderdeel is van de totale biodiversiteit. Ook interacties met andere soorten in hetzelfde ecosysteem, zoals predatoren, parasitoïden en prooien, zijn belangrijk. De Aziatische kever staat daarbij, als nieuwbakken aanwinst in onze fauna, nog maar aan het begin van een gezamenlijke evolutie, die zich voor de inheemse soorten reeds van na de laatste ijstijden voltrok.

Argument 3: "exoten bieden juist een meerwaarde"

Ook alle pogingen om de 'meerwaarde' van bepaalde exoten aan te tonen, stranden veelal op de ecologische realiteit. Zo is er bvb. het mooie voorbeeld van de uitheemse winterbloeiers, die volgens sommigen een zegen zijn voor insecten die zonder deze planten niet kunnen overleven. In werkelijkheid is het evenwicht in ons ecosysteem niet gebaat bij insecten die op het verkeerde moment actief zijn. Hier bij ons moeten insecten actief zijn als onze bloemen, struiken en bomen moeten bestoven worden. Onze insectenpopulaties moeten pieken op het moment dat de insectenetende vogels hun jongen voeden. De gevolgen van de ontwikkeling van een selectief voordeel voor die insecten die zich vroeger gaan voeden, zijn letterlijk niet te overzien omdat ze een keten van sterk op elkaar inspelende factoren dreigen te verstoren. Daarvan zijn wereldwijd talloze voorbeelden gekend, die we jammer genoeg altijd ontdekten als het mechanisme zich reeds volop manifesteerde.

We leren het niet (snel genoeg)

Toch blijven mensen -vaak ook wetenschappers- geloven dat ze perfect kunnen inschatten welke exoot wel of geen negatieve invloed heeft op een ecosysteem. Het getuigt van een schromelijke overschatting van onze kennis van zowel de individuele organismen, als van de verschillende ecosystemen.

Recent nog toonde een Duitse studie in het tijdschrift "Landscape and Urban planning" aan dat zaden van exotische aanplant in steden zich via rivieren kunnen verspreiden naar het buitengebied. Een zoveelste bewijs dat stad en platteland een invloed op mekaar uitoefenen en dus eenzelfde exotenbeleid nodig hebben.

Wijze wetenschappers riepen het 'voorzorgsprincipe' in het leven. Fundamenteel zegt dat dat men bij twijfel de zekerste weg moet kiezen om natuurlijke elementen te beschermen. Laat ons er dus dus voor pleiten om dat voorzorgsprincipe wat meer te hanteren.

Reuzenbalsemien langs de Schelde
(foto: Guy Voets)

Tussendoor:

Eerste overleg tussen stad Antwerpen en Natuurpunt

Tekst: Koen Van Keer

In een vorig nummer van Natuur.stad berichtten we over het feit dat Natuurpunt en de stad Antwerpen aankondigden om structureel overleg te hebben over natuur en groen in de stad. Op 10 december 2012 was het dan zover en kwamen vertegenwoordigers van de Natuurpuntafdelingen Wase Linkerscheldeoever, Antwerpen Noord, Schijnvallei, Zuidrand, Hobokense Polder en natuurlijk Antwerpen Stad, samen met de hoofden van de relevante stadsdiensten. De mandaten van de nieuwe schepenen waren op dat moment nog niet gekend, dus afspraken met de politiek konden nog niet worden gemaakt, maar stadsdiensten en Natuurpunt konden reeds één en ander overeenkomen. Belangrijkste punt is dat wordt voorgesteld om de samenwerking tussen Natuurpunt en de stad in een charter te gieten. De inhoud daarvan moet nog onderhandeld worden, maar het zal alleszins goed zijn om een reeks afspraken op papier te hebben. Op dit moment is een eerste versie van het charter (met de verzuchtingen van Natuurpunt) bezorgd aan de stadsdiensten. Deze laatsten verzochten zelf om een dergelijke opsomming, zodat zij er reeds rekening mee zouden kunnen houden bij de opstelling van hun jaarwerking. De samenwerking heeft alleszins een positieve start genomen!

Dag van de Natuur

Tekst: Guy Voets

Op 18 november, Dag van de Natuur, trokken over heel Vlaanderen honderden mensen de natuur in om er beheerwerk te verzetten: bomen planten, zwerfvuil opruimen, wandelpaden herstellen, maaisel verwijderen.

Onze vaste ploeg, die elke week de handen uit de mouwen steekt op Wolvenberg, werd versterkt met een twintigtal gelegenhedswerkers. We wensen iedereen nog eens hartelijk te danken voor de onbaatzuchtige inzet en de gezellige en productieve uren die we samen doorgebracht hebben!

Vele handen maken het werk licht en flink wat kruiwagens met plantenafval werden uit het natuurgebied verwijderd. Aan de rand van de Singel werd zwerfvuil opgeruimd en er werden enkele exoten bestreden.

Aan de rand van de Ring had de vaste beheerploeg de laatste weken een heleboel Armeense braam verwijderd. Deze flink uit de kluiten gewassen braamsoort die het hele jaar groen blijft en voort groeit, verspreidt zich aan een razendsnel tempo en laat weinig ruimte aan andere soorten. Ze schiet tot enkele meters hoog op, maakt stevige takken met vervaarlijke doorns en uitlopers die soms wel 7 meter lang worden en zo met grote bogen de omgeving koloniseren.

Een andere exoot die aangepakt werd, is de Oosterse kornoelje die boven aan het Verloren Water het leven van de lepen zuur maakt. Deze kornoelje overwoekert de grond rond zijn hoofdstam met een massa wortelopslag, allemaal houtige stengels die weinig ruimte laten aan andere planten. Met zo'n netwerk van oppervlakkige wortels is hij nog moeilijk uit te roeien ook! Er werden toch enkel exemplaren verwijderd, zodat de lepen er meer plaats krijgen. lep lep hoera!

Vrijwilligers aan het werk in Wolvenberg tijdens de Dag van de Natuur (foto: Johan Wyckmans)

plantastic
100% PLANT BOTTLE
RECYCLABLE

flessen 100% op basis van suikerriet!

Plantastische flessen

Onze vernieuwde verpakkingen zijn voor 100% gemaakt uit een plantaardige bron: namelijk suikerriet! Suikerriet blijft groeien en dat is een groot verschil met onze olievoorraden die steeds kleiner worden. Met onze flessen besparen we meer dan 13500 vaten ruwe olie per jaar.

Onze flessen op basis van suikerriet zijn 100% recycleerbaar met andere plastics. Als je voortaan een Ecover-fles koopt, stoot je drie keer minder CO2 uit in vergelijking met vroeger. Een eenvoudige manier om je ecologische voetafdruk te verkleinen... Bovendien zijn de Ecover producten door hun plantaardige ingrediënten zacht voor de huid, maar krachtig tegen vuil.

Greener Packaging Award 2012

Op 20 november 2012 hebben Gondola en Fost Plus de allereerste Greener Packaging Awards uitgereikt. Ecover werd in de bloemetjes gezet omdat we ons op opmerkelijke wijze hebben ingespannen om de milieupact van onze verpakkingen terug te schoeven. Veel ecologische spelers werden beoordeeld, maar er kan er maar 1 de winnaar zijn. Ecover won dan ook de award voor de herkomst van de materialen.

surf naar WWW.ECOVER.COM

Stadsbijen vinden bondgenoot in blinden en slechtzienden

Tekst: Sebastiaan De Mot

Heel wat bijensoorten leven niet in zwermen, maar alleen. Deze solitaire bijen (vaak klein en onopvallend) leven zeker ook in de stad, en wij kunnen ze helpen. Want rieten daken waarin vroeger vele soorten wilde bijen huisden hebben plaatsgemaakt voor dakpannen; onze opruimdrift in de tuin treft vele nestplaatsen in dorre plantenstengels; en oude muurtjes worden gekaleid of perfect opgevoegd.

Een deel van de verweesde solitaire bijen kunnen we helpen door bijenhôtels op te hangen. Sinds kort zijn hiervoor enkele blinden en slechtzienden van VZW De Markgrave te hulp gesnel. Ze reageerden op onze oproep naar vrijwilligers om te helpen met de -vrij arbeidsintensieve- assemblage van bijenhôtels. Zo krijgt NAS meer tijd vrij om natuur te beheren, leden te werven, geveltuinacties op te zetten en aanwezig te zijn op marktjes... waar we sympatiek ogende en met zorg gemaakte bijenhôtels aanbieden (prijs €12 / ledenprijs €10).

<http://www.demarkgrave.be/>

BIJENWANDELING

Hier is de zoemende bij weer! Zachtjes zoevend verdrijft ze de stille winter en meldt zich voor het frisgroene seizoen. Koppelaarster van bloem tot bloem. Wij zetten haar voor het derde jaar op rij in de schijnwerpers op onze bijenwandeling. Stilaan een zomerse traditie in Antwerpen. Alweer is een nieuw traject uitgedokterd langs verrassende stukjes verborgen groen in de binnenstad. Onze gidsen zullen voor je klaarstaan op 16 juni. Schrijf je als stedelijke natuurvriend alvast in. Elk jaar is het aantal liefhebbers immers groter dan het aantal plaatsen. Tot dan!

Inschrijven op:

bijenwandeling@natuurpuntantwerpenstad.be

Het Vosje, een alleenlevende (solitaire) bijensoort die je ook in Antwerpen kan aantreffen (foto: Henk Wallays)

Nieuwsflash:

Enige goedgekeurde melding van Driekantige bies

Op 5 juni 2012 meldde Erik Molenaar een groeiplaats van Driekantige bies, iets ten noorden van het Kattendijkdok op de meldingssite van Natuurpunt: Waarnemingen.be. Het gaat voorlopig om de enige goedgekeurde melding voor België op de genoemde site.

Antwerpen: een groen juweel

Tekst: Touché Guimarães

't Groen is voor iedereen! En omdat wij erin geloven werken wij als vrijwilligers bij Natuurpunt.stad. Wij willen ons leven beter maken door voor de natuur te zorgen en meer planten en bloemen rond ons te zien. Dat kan overal: je kan in jouw straat een geveltuin maken. Dat is gemakkelijk en onze afdeling biedt je de steun die je daarvoor nodig hebt. Woon je in Antwerpen en zou je graag een mooiere stad hebben voor jezelf, je kinderen, je vrienden? Kom met ons iets doen. Je bent welkom en... de natuur en Antwerpen zullen heel dankbaar zijn voor je hulp. Komaan!

Antwerpen is al wereldberoemd voor de haven (tweede grootste in West-Europa), de diamanten (ai ai...), de chocolade (hmmmm!!!!), de mode (een van de belangrijkste centra ter wereld)... Onze stad is een levende stad vol cultuur en attracties en het is echt een voorrecht hier te wonen.

Sinds maart 2012 heeft onze stad een andere reden om fier te zijn: de afdeling Natuurpunt Antwerpen Stad, die opgericht werd met het doel Antwerpen nog mooier en aangenamer te maken. Wij zijn allemaal vrijwilligers die geloven dat het leven zoveel beter is als wij meer groen rondom ons hebben en ons daarvoor inzetten.

Een praktische manier om dit doel te bereiken is voor onze straten te zorgen, zodat er meer bomen en bloemen kunnen groeien. Onze afdeling heeft al ervaring met de geveltuintjes die heel eenvoudig te maken zijn en meer

In de steegjes tussen Pelgrimstraat, Oude Koornmarkt en Hoogstraat (foto: Guy Voets)

Geveltuinactie, 24 november 2012

Ondanks de dichte mist die morgen waren er geen verkeersproblemen om de plantjes bij Ecoflora te gaan halen. Bij aankomst in Antwerpen werden we al opgewacht door de enthousiaste ploeg van Natuurpunt Antwerpen Stad. De bestelde plantjes werden eerst klaargezet voor de gezinnen die ze even later kwamen ophalen, een handleiding werd ook meegeven zodat de plantjes zeker op de juiste manier geplant werden. De mensen konden rekenen op de hulp van de vrijwilligers van Natuurpunt Antwerpen Stad die langskwamen om te zien of alles vlot verliep. De geveltuinactie was een succes en een prachtig initiatief! Hierdoor wordt de stad beetje bij beetje groener.

Tekst: Eva Suls

leven en kleur brengen in onze woonplaats. Iedereen die in een huis woont, kan ruimte maken voor zo'n tuintje. Kan je je onze stad voorstellen vol straten met bloeiende geveltuinten? Dat zou Antwerpen niet alleen fleuriger maken, maar ook zorgen voor betere lucht, en een aangenamer leven.

Waarom zou je met ons willen mee doen? Omdat Antwerpen onze gemeenschappelijke woonplaats is! Omdat wij in deze stad werken, onze kinderen er studeren en wij samen dromen van een betere toekomst voor iedereen. Wij zorgen ervoor dat Antwerpen beroemd wordt als groene stad. Wij proberen de levenskwaliteit van de mensen te verbeteren en hen bewust te maken van het belang de natuur in stand te houden.

Deel je deze droom? Kom dan iets doen, samen met ons! Word lid van NAS. Word een actieve vrijwilliger en laat ons samen voor onze stad zorgen, voor natuur in de stad. Kom mee!

Dakbroedende meeuwen in Antwerpen

Het aantal meeuwen neemt af, maar door een verschuiving van natuurlijke biotoop naar de stad, treffen we de laatste jaren meer zogenaamde 'dakbroeders' aan in Antwerpen. Soms veroorzaken ze overlast.

Tekst: Dominiek Dirckx

Van deze op Vlaams en Europees niveau beschermde vogels komen er bij ons in Vlaanderen voornamelijk drie soorten voor: de overbekende Kokmeeuw met zijn zwarte kop, de grotere Zilvermeeuw en de Kleine mantelmeeuw met zijn donkere vleugels. Soms broedt er eens een Stormmeeuwpaartje in ons land, wat een vrij zeldzame gebeurtenis is.

Sinds ongeveer 1940 zijn er meeuwen in de woonkernen van de mens gaan wonen als gevolg van het krimpen van hun natuurlijke areaal door stadsuitbreiding. Vooral hun allesetersnatuur en hun relatief grote vliegbereik hebben dit vergemakkelijkt; ze kunnen tegelijkertijd in de stad broeden en deels buiten de stad gaan eten. De van nature aan de kust voorkomende meeuw trok iets later eveneens dieper het binnenland in. Als stadsmeeuw verzaakten ze al snel aan hun trekinstinct door de iets warmere temperatuur in de stad en het constante voedselaanbod, inclusief vuilnisbelten aan de rand van de stad die ook tijdens de winter beschikbaar blijven.

Vroeger overwinterden ze in Zuid-Europa en Noord-Afrika. Vanaf 1960 is er bij ons een toename van het aantal broedparen wat enkele jaren na de eeuwwisseling resulteerde in een climax met zo'n 6900 paartjes broedende Zilvermeeuwen en Kleine mantelmeeuwen, voornamelijk aan de kust. De laatste jaren lopen de

meeuwenpopulaties terug, maar in de stad neemt hun aantal enigszins toe. Een beperkte stadspopulatie valt in het dagdagelijkse menselijke leven niet op. Enkel in grote aantallen bevuilen ze trottoirs en daken merkbaar en zorgen ze voor een gekrijs dat vooral tijdens het broedseizoen het luidst en meest constant klinkt. Meeuwen en hun jongen gebruiken dat gekrijs immers om met mekaar te

communiceren. Bij de jongen heet dat dan heel toepasselijk 'bedelroep'.

Vooral in hun broedkolonies kunnen meeuwen zich agressief gedragen. Sedert enige tijd neemt de stad, in overleg met het Agentschap voor Natuur en Bos (Vlaamse Gemeenschap) en Natuurpunt maatregelen om meeuwen terug uit de stad te 'begeleiden'. Dat kan bvb. door het nabootsen van hun eigen alarmkreten, een verbod op het voederen van de dieren en het voor hen onbereikbaar maken van potentiële nestplaatsen

door bijvoorbeeld netten, maar ook door er voor te zorgen dat ze niet te veel 'hapklaar' afval kunnen vinden als voedsel.

Kern van het probleem is natuurlijk het verdwijnen van voor hen geschikte biotopen. Hopelijk zorgt de creatie van nieuwe geschikte biotoop er voor dat toekomstige generaties van Antwerpenaren nog kunnen genieten van deze uiterst elegant vliegende vogels, maar dan in een voor hen van oudsher natuurlijke omgeving.

Dakbroedende Zilvermeeuwen (gouache: Jessika Kiel)

Nieuwsflash:

Eekhoorn gezien in binnenstad

Begin augustus 2012 werd een eekhoorn waargenomen in het Antwerpse Begijnhof en op het Frans Halsplein.

Schrijf in op onze nieuwsbrief en word sneller op de hoogte gebracht van alle natuur-nieuwtjes en -activiteiten in onze afdeling! info@natuurpuntantwerpenstad.be

Natuurstudie en -beheer

Tekst: Erik Molenaar

Novemberbloei

Tijdens deze herfstmaand kunnen we nog veel bloemen waarnemen. Door de eerste koude schok lijken heel wat soorten af te haken, maar na enkele heldere zachte dagen maken soorten als Kruldistel, Hoge fijnstraal, Gewone pastinaak, Glanshaver, Jacobskruiskruid en Heelblaadjes toch weer bloemen. Er zijn immers nog steeds bijen, zweefvliegen en hommels actief. Net als wij natuurlijk.

Op de zuidflank van de omwalling wordt nog heel wat ruigte in grasland omgezet. Er zijn daar trouwens nog volop spinnen in de weer. We kieven een snel sprintend exemplaar dat een juveniele Kraamwebspin blijkt te zijn. Tijdens de beheerwerken krijgen we zelfs Mycoflora op bezoek. Deze paddenstoelenwerkgroep verzamelt de hele voormiddag gegevens.

Wapenstilstand: na 10 jaar bestrijding is de woekerende Zwepenboom nog steeds aan de hoofdingang aanwezig. De ranken winden zich in nabije struiken en bomen omhoog en schijnen inderdaad de sapstroom door wurging af te knijpen. *Celastrus orbicularis* is een sieroort, die ook als terrasplant wordt aangeboden.

Nog steeds worden organismen die uitgeleefd of te groot zijn voor de thuisplek gedumpt in de natuur. Uitkijken wat je als sierplant of huisdier kiest blijft dus de boodschap.

Ook sierkonijnen, aquariumafval en bouwafval vinden nog steeds hun weg naar het natuurgebied. Een lokaal probleem? Nee, het gebeurt wereldwijd en in toenemende mate nemen huisdieren, gevaarlijk afval en siergewassen de overhand in het wilde buitengebied.

Op de Dag van de Natuur kan het beheerteam op een aantal extra helpers rekenen. Grote hoeveelheden maaisel van woekerende soorten zijn maandenlang gestockeerd gebleven op het terrein. Nu is het moment daar om dit in groep af te voeren.

Met de Groendienst van de Stad werd een ophaalpunt afgesproken, waar na het weekend een vrachtwagen makkelijk dit organisch afval kon opladen.

Goudhaantje (foto: Bert Van der Krieken)

Grote groepen mezen zijn uit Scandinavië afgezakt. Veel Koolmees en Staartmees zwermt rond over het natuurgebied, met in hun gezelschap Goudhaantje. Die morgen wordt ook telefonisch een dode roofvogel gemeld. Later wordt het dier op waarnemingen gepost en bevestigd als Ransuil. Voorlopig de enige uilensoort die we langs de Ring (en in de stadstuinen) kunnen aantreffen.

Verwijderen van storende exoten (foto: Erik Molenaar)

Op het eind van de maand wordt er nog naar mossen gezocht. Door de intredende winter zijn zowat alle bladeren gevallen en krijgen de mossen volop licht, tenminste daar waar geen dikke pakken bladeren zijn blijven liggen. De veder mossen zijn op hun mooist en we vinden zelfs het kleine broertje van Kleivedermos: Gezoomd veder mos.

December: vroege lente?

Rond kerst komen de eerste katjes van Hazelaar open, terwijl niet eens alle bladeren zijn afgevallen. Ook in de straten staan veel gewone kruiden nog in bloei, en zelfs enkele (Aziatische) lieveheersbeestjes kruipen rond. Het eerste Speenkruid verschijnt als bode voor een vroege lente.

Tijdens werken in het populierenbos merken we dat in veel oude stobben en boomvoeten holletjes geknaagd zijn. Er staan andere kleine pijpjes mee in verbinding en aan de grootte te zien is dit het werk van Bosmuis, het talrijkste zoogdiertje op ons terrein.

De eerste oesterzwammen verschijnen op het staande hout, in ons geval allemaal Bleke oesterzwam.

Nog een plezierige waarneming is de zang van Heggenmus, die net als Merel op zachte winterdagen reeds uitbundig zijn terrein verdedigt. Boomkruiper is rond deze tijd goed zichtbaar. Van Boomklever is er een waarneming gebust op de Brilschans. Vorig jaar konden we voor het eerst deze soort intramuros horen op Wolvenberg.

Op 30 december gaat de laatste beheerdag door. Na het opbergen en reinigen van het werkmateriaal spoelen we 2012 door met een drankje.

Januari: sneeuw!

De ploeg van Natuur.Landschap komt naar het terrein om zowel aan de trappen op de omwalling te werken als om Witte abeel te verwijderen in de veiligheidszone van de spoorweg. Het is voor onze eigen ploeg vrijwilligers nu ook het meest geschikte moment om Chinese liguster te herkennen. De blaadjes zijn nog purpergroen aan de bovenste twijgen te zien en dat maakt, samen met de wortelende lage takken en afleggers, een complete positieve identificatie. Ondanks de eerste diepere nachtvorst kunnen we de struiken met de kluit verwijderen en afvoeren. Honderden kleine wortelende stekjes hebben zich echter al in de bodem verankerd. We trekken ze allemaal nauwgezet uit.

Op de 14de wordt de nachtelijke stad bedekt door een sneeuwdeken en de geluiden, zowel van het verkeer als de dieren, worden gedempt. De stenen resonantie is vervangen door een natuurlijk kussen dat helaas het bodemvoedsel voor veel soorten laat verdwijnen.

Evenwel kunnen mezen en andere kleine vogeltjes zich onbekommerd te goed doen aan de overvloed aan

gallen in het verboste natuurgebied en de tuinen met inheemse planten. Kleine 'biefstukjes' zijn zelfs voorradig in hulstbladeren, hazelnoten en eikels. Koning Winter is definitief in het land. Tegen het einde van de maand heeft een sneeuwtapijt alles omhuld.

Het ijs op het Verloren Water is nog niet dik genoeg om de geplande afvoer van schietwilgkruinhout uit de vijver hierover uit te voeren. Ook zijn er een aantal zeer gevaarlijke opdooiende wakken, vooral langs de oever waar de grote boom in de vijver is gevallen.

Een deel van het NAS-beheerteam (foto: Erik Molenaar)

Fietsen **De Specht**

TREKKINGFIETSEN:
Santos - Jan Janssen

RETROFIETSEN:
Achielle - Roetz

HYBRIDE - STADSFBIETSEN:
Gazelle - Norta

Grotesteenweg 95 - 2600 Berchem
tel. 03 239 84 74
info@fietsendespecht.be

open: di-donderdag: 9.15-12.30 uur en 13.15-18 uur
vrijdag: 13.15-18 uur
zaterdag: 9.30 - 15.30 uur

www.fietsendespecht.be

Live Love, Love Life

Welzijn door bewustwording

Ons centrum specialiseert zich in het begeleiden van mensen om te leren voelen en hun brein optimaal te gebruiken. Via persoonlijke sessies, workshops, lessen, massages en andere activiteiten. Alles is gebaseerd op een rechtvaardige (eerlijke) prijs.

Midden in Antwerpen:
Bisschopstraat 18, 2060 Antwerpen
Meer info: liveloveteam@gmail.com
0486 89 35 35 - 03 2339845

Ontdek ons aanbod: www.livelovelovelifelife.be

België - Belgique

P.B. Antwerpen X

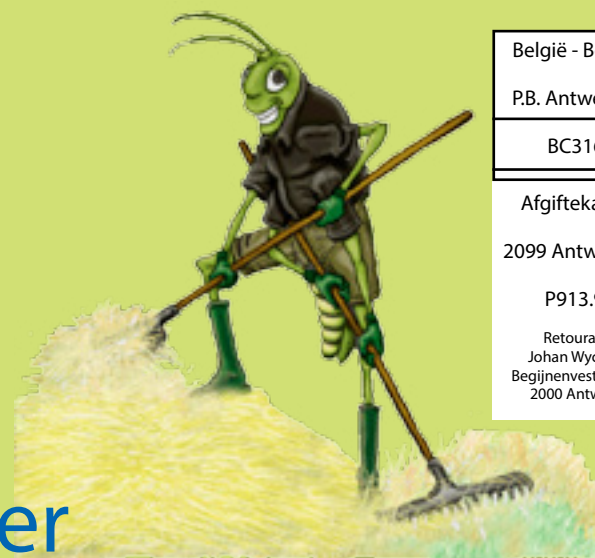
BC31646

Afgiftekantoor

2099 Antwerpen X

P913.972

Retouradres:
Johan Wyckmans
Begijnenvest 68, bus 3
2000 Antwerpen

Activiteitenkalender

Hieronder vind je een greep uit de activiteiten van onze afdeling.

Meer informatie kan je bekomen via e-mail: info@natuurpuntantwerpenstad.be. Voor de meest actuele informatie kan je op onze website terecht: www.natuurpuntantwerpenstad.be. Op de website kan je daarnaast ook meer uitgebreide artikels vinden en verschillende folders gratis downloaden. Je kan er ook inschrijven op onze elektronische nieuwsbrief die frequenter verschijnt dan dit ledenblad.

De meeste activiteiten zijn gratis voor leden (tenzij anders vermeld). Niet-leden betalen € 1 voor activiteiten in onze natuurgebieden. Vergeet dus niet je lidkaart mee te nemen. Veel plezier!

elke zondag

Werkvoormiddag Wolvenberg Berchem

Tot en met zondag 14 april werken we elke zondag 's voormiddags van 9u30 tot 12u in het natuurgebied Wolvenberg te Berchem. Concreet: 10, 17, 24 en 31 maart, 7 en 14 april.

Vanaf woensdag 17 april wordt op woensdagavond, van 19u tot 21u30 beheerd. Concreet: 17 en 24 april, 1, 8, 15, 22 en 29 mei, 5, 12, 19 en 26 juni.

Afspraak aan de ingang Posthofbrug aan de Wolvenberg-container, tegenover het station van Berchem.

28 april en 30 juni

Speciale hooidagen op Wolvenberg

Op de zondagen 28 april en 30 juni zijn er hooidagen voorzien die starten om 10u en eindigen om 13u. Plaats van afspraak zoals hierboven.

zondag 21 april

Wandeling: Dag van de Aarde

Wandeling in het Brilschanspark.

Van 10 tot 12u. Afspraak daar waar de tram draait (tramlus naast de Grotesteenweg).

zondag 19 mei

Wandeling: De 'wilde' flora van de zoo

Plantenkenner Erik Molenaar gaat met ons op zoek naar de flora die zich buiten de plantsoenen van de Zoo al erg lang weet te handhaven. Deelnemers aan deze wandeling mogen uitzonderlijk de Zoo binnen aan 12 ipv 22,50 euro! Start om 10u30 (u kan na de wandeling nog verder van uw inkomticket genieten in de Zoo).

Afspraak buiten aan de ingang van de Zoo.

Inschrijven verplicht (max. 25 deelnemers):

info@natuurpuntantwerpenstad.be

zondag 2 juni

Wandeling: bocht van Oosterweel

Van 10 tot 12u ontdekken we de natuur en de geschiedenis van deze historische site.

Afspraak aan de parking Noordzijde Kattendijksluis.

zondag 16 juni

Bijenwandeling

De bijenwandeling is al enkele jaren een groot succes. Dit jaar vertrekt ze vanaf het Begijnhof en voert ze ons langs ondermeer de Sint-Antoniuskerk (Paardenmarkt) en het 'Godshuis Van der Biest' naar de drijvende tuin aan het MAS.

De eerste gidsbeurt start om 11u30. Vanaf dan vertrekt om het half uur een nieuwe groep. De laatste groep vertrekt om 16u30.

Inschrijven is noodzakelijk:

bijenwandeling@natuurpuntantwerpenstad.be

Bijenwandeling 2012: in de kathedraaltuin (foto: Monique Van Dousselaere)